

ნონა გელაშვილი*

ევროკავშირი-საქართველოს ასოცირების შეთანხმება სამართლის უშუალო მოქმედების კონტექსტში

ასოცირების შეთანხმების მოქმედების შესახებ კითხვა დღემდე პასუხგაუცემელია. მოქმედებს თუ არა ასოცირების შეთანხმება უშუალოდ ევროკავშირისა და საქართველოს სამართლებრივ სისტემებში? წარმოშობს თუ არა ის უფლებებსა და ვალდებულებებს ინდივიდებისა და იურიდიული პირებისთვის? როგორ ხდება ევროკავშირის სასამართლოს მიერ საერთაშორისო ხელშეკრულების მოქმედების შეფასება და რა მნიშვნელობა აქვს სამართლის უშუალო მოქმედებას ინტეგრაციული გაერთიანებისთვის? ამ საკითხებს მიმოიხილავს და სამართლებრივად აანალიზებს წარმოდგენილი სტატია.

საკვანძო სიტყვები: ევროკავშირის სამართალი, უშუალო მოქმედება, ასოცირების შეთანხმება.

1. შესავალი

ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის (შემდგომში: ასოცირების შეთანხმება) 2016 წლის პირველ ივლისს შევიდა ძალაში. მისი უდიდესი და უმნიშვნელოვანესი ნაწილი, ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის სივრცის შესახებ შეთანხმების ჩათვლით (ასოცირების შეთანხმების კარი IV), დროებით გამოიყენებოდა უკვე 2014 წლის 1 სექტემბრიდან.¹

ასოცირების შეთანხმებას თავისი „ყოვლისმომცველი“ ხასიათიდან და ქვეყნის ევროინტეგრაციის კონსტიტუციურად განმტკიცებული საგარეო კურსიდან გამომდინარე,² განსაკუთრებული დატვირთვა აქვს საქართველოს როგორც საგარეო-პოლიტიკური, ისე მისი სამართლებრივი, სოციალური თუ ეკონომიკური განვითარების ჭრილში. ის წარმოადგენს ევროინტეგრაციული კურსის განხორციელების ძირითად სამართლებრივ ინსტრუმენტს.

განსხვავებით შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის ნორმებისაგან, რომლებსაც, როგორც წესი, მათი ძალაში შესვლისთანავე ენიჭებათ უშუალო მოქმედება, საერთაშორისო ხელშეკრულებები ასეთი უპირატესობით არ სარგებლობენ. მაშინ როდესაც ძალაში მყოფი შიდასახელმწიფოებრივი ნორმები ფიზიკური და იურიდიული პირებისთვის უშუალოდ წარმოშობენ უფლებებსა და ვალდებულებებს, საერთაშორისო ხელშეკრულებები შესაბამისი შიდა-

* საქართველოს საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი; კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტისა და ევროპის უნივერსიტეტის მონვეული ლექტორი; ჰამბურგის უნივერსიტეტის დოქტორანტი; ევროპული მეცნიერებების მაგისტრი (M.E.S.), ევროპის კოლეჯი, ჰამბურგი; ევროპის სამართლის მაგისტრი (LLM.eur.), ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

¹ დეტალურად დროებით გამოყენებისა და ძალაში შესვლასთან დაკავშირებით იხილეთ ასოცირების შეთანხმების შესავალი დებულებები, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2496959?publication=0>> [23.05.2024].

² საქართველოს კონსტიტუცია 1995 წლის 25 აგვისტო, №786-რს. „მუხლი 78. ევროპულ და ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაცია კონსტიტუციურმა ორგანოებმა თავიანთი უფლებამოსილების ფარგლებში მიიღონ ყველა ზომა ევროპის კავშირსა და ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაში საქართველოს სრული ინტეგრაციის უზრუნველსაყოფად.“

სახელმწიფოებრივი საიმპლემენტაციო ღონისძიებების გატარებას საჭიროებენ (მაგ.: შესაბამისი კანონების, კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების გამოცემას).

იმისათვის, რომ დადგინდეს, უშუალოდ მოქმედებს თუ არა ასოცირების შეთანხმება მხარეების ტერიტორიაზე, ასეთი შეთანხმებების განმარტების მეთოდები უნდა განვიხილოთ. ასოცირების შეთანხმება საერთაშორისოსამართლებრივი დოკუმენტია და მისი ინტერპრეტაცია პირველ რიგში საერთაშორისოსამართლებრივი,³ ხოლო შემდგომ უკვე შიდასახელმწიფოებრივი ნორმების თუ სასამართლო პრაქტიკის საფუძველზე ხდება.

წარმოდგენილი სტატიის მეორე თავი მიმოიხილავს სამართლის უშუალო მოქმედებას, როგორც ევროკავშირის შიდაინტეგრაციის მამოძრავებელ ფაქტორს. ის ყურადღებას ამახვილებს ასოცირების შეთანხმების უშუალო მოქმედების მნიშვნელობაზე. სტატიის მესამე ნაწილი შეეხება ევროკავშირის მიერ დადებული საერთაშორისო შეთანხმებების უშუალო მოქმედებას და ევროკავშირის სასამართლოს განმარტებებს ამასთან დაკავშირებით. მეოთხე თავი სრულად ეთმობა ასოცირების შეთანხმების სამართლებრივ ანალიზს მის მოქმედებასთან დაკავშირებით. ბოლოს, მეხუთე თავში გადმოცემულია სტატიის ძირითადი მიგნებები.

2. სამართლის უშუალო მოქმედების მნიშვნელობა ინტეგრაციისთვის

ევროკავშირი თავისი არსით ინტეგრაციული გაერთიანებაა, რომლის მიზანი სადამფუძნებლო ხელშეკრულებების პრეამბულის მიხედვით „ევროპის ხალხების უფრო მეტად მჭიდრო კავშირის“ ('ever closer union among the peoples of Europe') შექმნაა. ინტეგრაციული თეორიები განსხვავებულად ხსნიან ევროკავშირის ინტეგრაციის ძირითად ფაქტორებს, თუმცა მათი მიმოხილვა სტატიის მიზანი არ არის. სტატიის ეს ნაწილი შეეხება სამართლის უშუალო მოქმედების, როგორც ინტეგრაციის ერთ-ერთ ეფექტურ ინსტრუმენტს.

2.1. სამართლის უშუალო მოქმედების მნიშვნელობა ევროკავშირისთვის, როგორც ინტეგრაციული გაერთიანებისთვის

ევროკავშირის სასამართლოს მუდმივი პრაქტიკის თანახმად, საერთაშორისო ხელშეკრულებებისგან განსხვავებით, ევროკავშირის სადამფუძნებლო ხელშეკრულებებმა „საკუთარი სამართლებრივი წესრიგი“ შექმნეს, რომელიც წევრი სახელმწიფოების სამართლებრივ წესრიგებში უშუალოდ მოქმედებს და ეროვნული სასამართლოებისათვის სავალდებულოა.⁴ წევრმა სახელმწიფოებმა საკუთარი სუვერენული უფლებები (თუნდაც მხოლოდ გარკვეულ სფეროებში) შეიზღუდეს და ეს უფლებები ახალ სამართალსუბიექტს - ევროკავშირს - გადას-

³ საერთაშორისო ხელშეკრულებების ინტერპრეტაციისათვის ძირითადად ვენის 1969 წლის საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართლის შესახებ კონვენცია (შემდგომში: ვენის კონვენცია) და საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართალი გამოიყენება. მიუხედავად იმისა, რომ ვენის კონვენცია, როგორც წესი, სახელმწიფოთა შორის დადებულ შეთანხმებებზე ვრცელდება და არც ევროკავშირი და არც მისი ყველა წევრი სახელმწიფო არ არის მისი წევრი, ევროკავშირის სასამართლომ აღიარა მისი „რიგი დებულებების“ სავალდებულო ხასიათი საქმეებში: Judgment of 25 February 2010, Brita, C-386/08, EU:C:2010:91; Judgment of 2 March 1999, C-416/96, El-Yassini, EU:C:1999:107; Judgment of 20 November 2001, C-268/99 Janj and Others, EU:C:2001:616. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ვენის კონვენციის „რიგი დებულებები“, განსაკუთრებით დებულებები საერთაშორისო ხელშეკრულებების ინტერპრეტაციის წესის შესახებ, გამოხატავენ საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართლის ნორმებს და ისინი სავალდებულოა ევროკავშირისთვის.

⁴ Judgment of 15 July 1964, 6/64, Costa/ENEL, EU:C:1964:66.

ცეს. ევროკავშირის, როგორც საერთაშორისო ორგანიზაციის განსაკუთრებულობას, განაპირობებს რამდენიმე ფაქტორის ერთობლიობა. ესენია: ფართო კანონშემოქმედებითი კომპეტენციები; ერთიანი ვალუტა და მოქალაქეობა; ნევრი სახელმწიფოების მთავრობებისგან დამოუკიდებელი ინსტიტუციების მიერ მათთვის სავალდებულო გადაწყვეტილებების მიღება, ასევე, გადაწყვეტილებების უმრავლესობით მიღების წესი; სახელმწიფოების და ეროვნული სასამართლოების მიერ ევროკავშირის სამართლის უშუალო გამოყენება.⁵ ევროკავშირის სამართლის თავისებურებას წარმოადგენს ევროკავშირის სამართლის⁶ უპირატესი ძალა ნევრი სახელმწიფოების შიდა კანონმდებლობასთან მიმართებით და ეროვნულ სამართლებრივ სისტემებში მისი უშუალო მოქმედება.

ევროკავშირის (პირველადი) სამართლის⁷ უშუალო მოქმედება 1963 წელს ევროკავშირის სასამართლომ გადაწყვეტილებით ვან გენდ ენ ლოზ დაადგინა.⁸ ამ გადაწყვეტილებით სასამართლომ ფიზიკური და იურიდიული პირებისთვის აღიარა უფლება, შესაბამისი წინაპირობების (ზუსტი, ცხადი და უპირობო ნორმის) არსებობისას მიემართათ ეროვნული სასამართლოებისათვის და საკუთარი უფლებების დასაცავად უშუალოდ - შიდასახელმწიფოებრივი ტრანსპარენციის გარეშე – დაყრდნობოდნენ ევროკავშირის სამართალს.

დამფუძნებელი ნევრი ქვეყნების ნახევრის მიერ სასამართლოსადმი წარდგენილი მოსაზრებით, ხელშეკრულების აღსრულების მექანიზმი გათვალისწინებული იყო თავად სადამფუძნებლო ხელშეკრულებაში. აღნიშნულის მიხედვით, ხელშეკრულების დარღვევებზე რეაგირების ვალდებულება ჰქონდათ ევროპულ კომისიას და სხვა ნევრ სახელმწიფოებს⁹ (ე.წ. „საჯარო აღსრულება“). შესაბამისად, მათი მოსაზრებით ხელშეკრულება და მისი ნორმები არ წარმოშობდნენ უფლებებსა და მოვალეობებს ფიზიკური და იურიდიული პირებისთვის. სასამართლომ არ გაითვალისწინა ეს არგუმენტაცია, და მიიჩნია, რომ ინდივიდებისთვისაც „აღსრულების“ ფუნქციის მინიჭება არ შეუშლიდა ხელს ხელშეკრულების დებულებების ეფექტურ აღსრულებას, პირიქით, ასეთი აღსრულების მექანიზმი შეთანხმების ეფექტიან ფუნქციონირებას შეუწყობდა ხელს.

გადაწყვეტილების არგუმენტაცია, სხვა საფუძვლებთან ერთად, ეფუძნებოდა „ინდივიდების სიფხიზლის“ მნიშვნელობას. ცალკეული ინდივიდის აქტიურობა და სასამართლოებისადმი მათი მიმართვის უფლება ქმნიდა და ქმნის ევროკავშირის სამართლის ეფექტიანი აღსრულების სისტემას, რაც დღესდღეობით ევროკავშირის სამართლის უპირატეს იურიდიულ ძალასთან ერთად ევროკავშირის იდეის განხორციელებისა და ამ ორგანიზაციის ინტეგრაციის საფუძველი გახდა.

ევროკავშირის სამართლისთვის უშუალო მოქმედების მინიჭება და შესაბამისად მისთვის *effet utile* (მაქსიმალური ეფექტიანობის) უზრუნველყოფა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი წინაპირობა გახდა ევროკავშირის სამართლის ეფექტიანი აღსრულების, მონიტორინგის, სა-

⁵ Bernard C., Peers S., (eds.), *European Union Law, Second Edition*, Oxford, 2017, 186.

⁶ მასში მოიაზრება როგორც ევროკავშირის პირველადი სამართალი, როგორცაა ევროკავშირის სადამფუძნებლო ხელშეკრულებები, ადამიანის უფლებათა ევროპული ქარტია და საყოველთაო პრინციპები, ასევე მეორეული სამართალი, რომელიც შედგება ევროკავშირის ორგანოების მიერ მიღებული აქტებისაგან: რეგულაციები, დირექტივები, რეკომენდაციები და მოსაზრებები.

⁷ პირველადი და მეორეული სამართლის წყაროების შესახებ იხ. გაბრიჩიძე გ., ევროპის კავშირის სამართალი, ნიუ ვიუენ უნივერსიტეტი, მე-2 გამოცემა, 2023, 86-122.

⁸ Judgment of 5 February 1963, 26-62, van Gend & Loos, EU:C:1963:1.

⁹ იქვე.

კანონმდებლო ჰარმონიზაციის, სამართლის ერთგვაროვანი ინტერპრეტაციისა და შესაბამისად, ევროკავშირის შემდგომი ინტეგრაციისთვის. მხოლოდ საჯარო აღსრულება ვერ უზრუნველყოფდა იმ შედეგს, რაც კერძო აღსრულების გზით შესაძლებელი გახდა. საჯარო აღსრულებას საკუთარი ლიმიტები და ნაკლოვანებები გააჩნია, რაც დამახასიათებელია არამხოლოდ ევროკავშირის ხელშეკრულებების, არამედ სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებების აღსრულებისთვისაც. ევროკავშირის შემთხვევაში ეს, პირველ რიგში, ევროკომისიის ამონურვადი რესურსი იყო: სადამფუძნებლო ხელშეკრულებების მასშტაბების გათვალისწინებით, ევროკომისია ვერ შეძლებდა თითოეული უფლების დარღვევის შესახებ ინფორმაციის მოპოვებას, მის დამუშავებას და სასამართლოში პოზიციების დაცვას.¹⁰ გარდა ამისა, სხვა წევრი სახელმწიფოების მხრიდან ხელშეკრულების აღსრულებაზე კონტროლი ვერ იქნებოდა ეფექტიანი, რადგან სახელმწიფოები ხშირად თავს იკავებენ სხვა სახელმწიფოს წინააღმდეგ სასამართლო პროცესების წამოწყებისგან.¹¹

გარდა ეფექტიანი აღსრულების დანიშნულებისა, ევროკავშირის სამართლის უშუალო მოქმედებას საკანონმდებლო და მონიტორინგის ფუნქციებიც გააჩნია.¹² ევროკავშირის სასამართლომ ნორმისთვის უშუალო მოქმედების აღიარების შესახებ არაერთ გადაწყვეტილებაში, ევროკავშირის შესაბამის ორგანოებს მიანიშნა საკანონმდებლო ბაზის შექმნის საჭიროებაზე. სასამართლოს ეს მინიშნებები გახდა იმპულსი შემდგომი საკანონმდებლო საქმიანობისთვის, რამაც, თავის მხრივ, სხვადასხვა სფეროს მეტი სამართლებრივი ჰარმონიზაცია და შესაბამისად, ევროკავშირის შიდაინტეგრაცია გამოიწვია.

მონიტორინგი კი წევრი სახელმწიფოების მიერ ევროკავშირის ორგანოების აქტების აღსრულების მონიტორინგს გულისხმობს. სამართლის უშუალო მოქმედება შესაძლებლობას აძლევს ინდივიდუალურ პირებს დაიცვან საკუთარი უფლებები ეროვნულ სასამართლოებში, იმ შემთხვევებშიც, თუ სახელმწიფოს მიერ არასწორად ან არ ხდება ევროკავშირის რეგულაციისა თუ დირექტივის აღსრულება.¹³

გარდა ამისა, უშუალო მოქმედებამ ევროკავშირის სამართლის ერთგვაროვანი ინტერპრეტაციას და ყველა წევრ სახელმწიფოში მის ერთნაირ გამოყენებას შეუწყო ხელი. კერძოდ, პირების მიერ ეროვნული სასამართლოებისადმი მიმართვის უფლებით სარგებლობამ ევროკავშირის სამართლის კონკრეტული დებულებების განმარტების საკითხი დააყენა დღის წესრიგში. ასეთი განმარტების ექსკლუზიური უფლება ევროკავშირის სასამართლოს გააჩნია.¹⁴ შესაბამისად, წინასწარი გადანყვეტილების პროცედურის ფარგლებში ეროვნულმა სასამართლოებმა ევროკავშირის სასამართლოსგან მიიღეს არაერთი განმარტება ევროკავშირის სამართლის ნორმებთან დაკავშირებით, რაც სამართლის ერთგვაროვნად გამოყენების საფუძველი გახდა.

¹⁰ დეტალური მიმოხილვა იხ. *Craig P.P., Once upon a Time in the West: Direct Effect and the Federalization of EEC Law*, in: *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 12, No. 4, Winter, 1992, 454-458.

¹¹ იქვე.

¹² იქვე, 458-479.

¹³ ევროკავშირის სასამართლო პრაქტიკის თანახმად, დირექტივებს, რომელთა იმპლემენტაცია სახელმწიფოებს არ გაუკეთებიათ, მოქმედებენ უშუალოდ, რაც აძლევთ ინდივიდებს შესაძლებლობას დირექტივით მათთვის გათვალისწინებული უფლების დარღვევის თაობაზე იდავონ ეროვნულ სასამართლოებში სახელმწიფოს წინააღმდეგ. იხ. მაგ: *Judgment of 5 April 1979, 148/78, Tullio Ratti, EU:C:1979:110; Judgment of 4 December 1974, 41-74, van Duyn, EU:C:1974:133.*

¹⁴ ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ შეთანხმება (TFEU), მუხლი 267.

შუალედური დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ევროკავშირის სამართლის უშუალო მოქმედების აღიარებამ ევროკავშირის სამართლის ეფექტურ აღსრულებას, მისი აღსრულების მონიტორინგს, ერთგვაროვან გამოყენებასა და საკანონმდებლო ჰარმონიზაციას შეუწყო ხელი. ეს კი საბოლოოდ გახდა სადამფუძნებლო ხელშეკრულებების პრეამბულაში ასახული ევროპული იდეის – „ევროპის ხალხების უფრო მეტად მჭიდრო კავშირის“ ('ever closer union among the peoples of Europe'), როგორც ინტეგრაციული გაერთიანების, ხორცშესხმა.

2.2. ასოცირების შეთანხმების ინტეგრაციული ხასიათი და მისი უშუალო მოქმედების მნიშვნელობა

საერთაშორისო ხელშეკრულების აღსრულებაზე საუბრისას, პირველ რიგში, მოიაზრება ვალდებულებების შესრულება თავად მხარეების მიერ. ასოცირების შეთანხმებით საქართველოს მიერ აღებული ვალდებულებები მრავალმხრივი და ფართოა; საგარეო პოლიტიკის დაახლოებიდან დაწყებული, კონკრეტული პროდუქტის წარმოებისთვის ცალკეული ტექნიკური სტანდარტის იმპლემენტაციით დასრულებული. შეთანხმება პირობითი ხასიათისაა და ვალდებულება, როგორცაა ევროკავშირის მხრიდან შიდა ბაზრის თანდათანობითი გახსნა, საქართველოს მხრიდან შესაბამისი ვალდებულების შესრულების - ძირითადად ევროკავშირის შესაბამისი *acquis*-სთან¹⁵ დაახლოების - საფუძველზე მოხდება.¹⁶ შეთანხმების თანახმად, მასში გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულება და მიზნების მიღწევა მხარეთა პასუხისმგებლობას წარმოადგენს, რომლებმაც ამისთვის „ნებისმიერი ზოგადი თუ სპეციალური ღონისძიება“ უნდა გაატარონ.¹⁷ შეთანხმების „გამოყენებასა და იმპლემენტაციაზე ზედამხედველობასა და მონიტორინგს“ ასოცირების საბჭო ახორციელებს, რომლის ფუნქციებსაც სხვასთან ერთად „შეთანხმების ფუნქციონირების პერიოდული გადახედვა“ და ხელშეკრულებასთან დაკავშირებულ გარკვეულ დავებზე გადანყვეტილებების მიღება წარმოადგენს.¹⁸ ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის სივრცის შესახებ შეთანხმება (კარი IV) სპეციალურ მონესრიგებას შეიცავს შეთანხმების კონკრეტულად ამ ნაწილის განმარტებასა და გამოყენებაზე დავების არსებობის შემთხვევაში, რაც მხარეებს შორის კონსულტაციებს, მედიაციასა, და საარბიტრაჟო პროცედურებს გულისხმობს.¹⁹

ასოცირების შეთანხმებით გათვალისწინებული სისტემა ე.წ. საჯარო აღსრულების ხასიათს ატარებს, და როგორც ზემოთ აღინიშნა, ეს სისტემა შესაძლოა იმდენად ეფექტიანი არ იყოს, როგორც ეს ინტეგრაციული ხასიათის შეთანხმებებისთვის იქნებოდა სასურველი. არგუმენტები, რომლებიც მოყვანილი იყო საჯარო აღსრულების ნაკლოვანებების შესახებ, რო-

¹⁵ ევროკავშირის *acquis* არის საერთო უფლებებისა და მოვალეობების ერთობლიობა, რომელიც წარმოადგენს ევროკავშირის კანონმდებლობას და ინტეგრირებულია ევროკავშირის წევრი ქვეყნების სამართლებრივ სისტემებში. Glossary of Summaries, <[https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/acquis.html#:~:text=The%20European%20Union%20\(EU\)%20acquis,systems%20of%20EU%20Member%20States](https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/acquis.html#:~:text=The%20European%20Union%20(EU)%20acquis,systems%20of%20EU%20Member%20States)> [23.05.2024].

¹⁶ ასოცირების შეთანხმების პრეამბულა, (h) „მიაღწიოს ევროკავშირის შიდა ბაზართან საქართველოს ეტაპობრივ ინტეგრაციას..., რომელიც უზრუნველყოფს ბაზარზე საფუძვლიან დაშვებას მდგრადი და ყოვლისმომცველი რეგულაციური დაახლოების საფუძველზე...“. კანონმდებლობის დაახლოება მომსახურების ვაჭრობის შემდგომი ლიბერალიზაციისთვის, მუხლები 87, 103, 113, 122, 126, საჯარო შესყიდვები, 147.

¹⁷ ასოცირების შეთანხმება, მუხლი 420.

¹⁸ ასოცირების შეთანხმება, მუხლი 404.

¹⁹ ასოცირების შეთანხმება, თავი 14, დავების მოგვარება, მუხლები 244-270.

გორიცაა შეთანხმების შესაძლო დარღვევების შესახებ არასრული ინფორმაციის მიღება, მათი შესაძლო არასრულყოფილი დამუშავება, სახელმწიფოების თავშეკავება - განაცხადონ პრეტენზია მეორე მხარის მიმართ, არ უწყობს ხელს შეთანხმების ეფექტიან აღსრულებას.²⁰

როგორც ზემოთ განვიხილეთ, სამართლის უშუალო მოქმედება, როგორც ეფექტიანი აღსრულების მექანიზმი, ევროკავშირის ინტეგრაციული, (თანდათანობით) დაახლოებადი გაერთიანების ჩამოყალიბების აუცილებელი წინაპირობა გახდა. საინტერესოა, წარმოადგენს თუ არა ასოცირების შეთანხმება ინტეგრაციული ხასიათის ხელშეკრულებას და იქნებოდა თუ არა ეფექტური მისთვისაც უშუალო მოქმედების მინიჭება ხელშეკრულების მხარეთა სამართლებრივ სისტემაში.

ლიტერატურაში²¹ ევროკავშირის მიერ დადებული ინტეგრაციული ხელშეკრულებები შემდეგი ოთხი კრიტერიუმით ხასიათდება:

- ა. ევროკავშირის წინასწარგანსაზღვრული *acquis* გამოყენების, იმპლემენტაციისა და ინკორპორირების შესახებ ვალდებულება;
- ბ. ინკორპორირებული *acquis* ცვლილების შემთხვევაში მისი შესაბამისად ასახვის შესახებ პროცედურა;
- გ. ინკორპორირებული *acquis* ევროკავშირის სასამართლოს გადაწყვეტილებების შესაბამისად განმარტების ვალდებულება;
- დ. ინკორპორირებული *acquis* ერთნაირი ინტერპრეტაციისა და გამოყენების უზრუნველყოფი სამართლებრივი მექანიზმები.

აღსანიშნავია, რომ ჩამოთვლილი ოთხი წინაპირობიდან, იმისათვის, რომ ხელშეკრულება მიჩნეულ იქნეს ინტეგრაციულ ხელშეკრულებად, პირველი წინაპირობის (ა) არსებობა არის სავალდებულო, ხოლო დანარჩენი სამი პირობა (ბ., გ., დ.) ფაკულტატური ხასიათისაა.²² ამ ოთხი კრიტერიუმიდან ასოცირების შეთანხმება სრულად აკმაყოფილებს პირველ ორს, ხოლო მესამეს - ნაწილობრივ. განვიხილოთ თითოეული მათგანი:

- ასოცირების შეთანხმების 417-ე მუხლი შეიცავს ზოგად რეგულირებას იმის შესახებ, რომ საქართველომ ასოცირების შეთანხმების დანართებით წინასწარგანსაზღვრულ *acquis*-თან უნდა მოახდინოს თანდათანობითი აპროქსიმაცია. ასოცირების შეთანხმების 419-ე მუხლით კი გათვალისწინებულია ინკორპორირებული სამართლის გამოყენებისა და აღსრულების მონიტორინგის მექანიზმები.
- მეორე კრიტერიუმთან სრულ შესაბამისობაშია ასოცირების შეთანხმების 418-ე მუხლი - დინამიური აპროქსიმაცია, რომელიც გულისხმობს ევროკავშირის შესაბამისი კანონმდებლობის ცვლილების ასახვას საქართველოს კანონმდებლობაში.
- რაც შეეხება ინკორპორირებული კანონმდებლობის ევროკავშირის სასამართლო გადაწყვეტილებების შესაბამის განმარტებას, აღნიშნული ვალდებულება არც ასოცირების შეთანხმებით და არც საქართველოს კანონმდებლობით არ არის გათვალისწინ-

²⁰ იხ. ქვეთავი 1.1.

²¹ დანვრილებით ლიტერატურის მიმოხილვა ინტეგრაციული ხელშეკრულების კრიტერიუმებსა და ასეთ ხელშეკრულებებზე იხ. *Van der Loo G., The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area, A New Legal Instrument for EU Integration without Membership*, in: *Studies in EU External Relations*, Maresceau M., Nijhoff B., (eds.), Leiden, Boston, 2015.

²² იქვე, 49.

ნებული. თუმცა კანონმდებლობის დაახლოების პროცესში აუცილებელია ევროკავშირის სასამართლოს მიერ მიღებული განმარტებების მხედველობაში მიღება.²³

ასოციირების შეთანხმების ინტეგრაციული ხასიათი იკითხება მთლიან შეთანხმებაში. მაგალითად, პრეამბულაში და პირველ მუხლში გადმოცემულია შეთანხმების მიზნები, რომლებიც მიუთითებენ შეთანხმების ინტეგრაციულ ხასიათზე. პრეამბულის პირველივე აბზაცის მიხედვით „მხარეების ერთობლივი სურვილია კიდევ უფრო განავითარონ, გააძლიერონ და გააფართოვონ ურთიერთობები ამბიციური და ინოვაციური გზით“. პოლიტიკური ასოცირება და ეკონომიკური ინტეგრაცია წარმოადგენს პრეამბულის ლაიტმოტივს. შეთანხმების პირველი მუხლი, რომელიც შეთანხმების მიზნებს აყალიბებს, ერთ-ერთ ასეთ მიზნად (მე-2 პუნქტი, “h” ქვეპუნქტი) „საქართველოს თანდათანობით ეკონომიკურ ინტეგრაციას ევროკავშირის შიდა ბაზარზე და ამ ბაზარზე „საფუძვლიან დაშვებას“ ასახელებს.

გარდა შეთანხმების ზოგადი მუხლებისა, მაგალითად, შეთანხმების 80-ე, 87-ე მუხლები მიუთითებენ დაფუძნებისა და მომსახურებით ვაჭრობის მეტად ლიბერალიზების მიზნით დებულებების და დანართების გადახედვის შესაძლებლობებზე, იმის მიხედვით, თუ რა წარმატებით მოხდება საქართველოს მიერ შესაბამისი (ძირითადად საკანონმდებლო დაახლოების მიმართულებით) ვალდებულებების შესრულება. ასოცირების შეთანხმების პრეამბულაში გადმოცემული სულისკვეთება „ინოვაციური და ამბიციური გზით“ გააძლიერონ და გააღრმავონ ურთიერთობები, მიგვანიშნებს ხელშეკრულების მხარეთა ნებაზე, მოახდინონ საქართველოს ევროკავშირთან ღრმა პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტეგრირება.

ასოცირების შეთანხმების ამ საერთო სულისკვეთებას ეხმიანება ევროკავშირის მიერ საქართველოს მიმართ მიღებული უახლესი გადაწყვეტილებები, რომლებიც ანიჭებენ საქართველოს ევროპულ პერსპექტივას²⁴ და აღიარებენ მას ევროკავშირის წევრობის კანდიდატად.²⁵

უშუალო მოქმედების აღიარება, თავისი შინაარსიდან გამომდინარე, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი შეიძლება იყოს ასოცირების შეთანხმებით გათვალისწინებული საქონლის, დაფუძნებისა თუ მომსახურებით ვაჭრობის შესახებ რეგულირებებისთვის.²⁶ ამ დებულებებით გათვალისწინებული სიკეთეების მიმღებნი იურიდიული და ფიზიკური პირები არიან. სწორედ ისინი წარმოადგენენ ამ ნორმათა ადრესატებს, რამდენადაც მათ უნდა შეძლონ ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელება ასოცირების შეთანხმების დებულებების შესაბამისად. შესაბამისად, მათი უშუალო მონაწილეობა ამ ნორმების აღსრულებაში, მათი „სიფხიზლე“ ამ დებულებების დასაცავად, უმნიშვნელოვანესი იქნებოდა საქართველოს ევროკავშირთან ეკონომიკური ინტეგრაციისთვის.

²³ საქართველოს მთავრობის განკარგულება #183 „ქართული კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოების სახელმძღვანელო“ მოწოდების თაობაზე, 2020 წლის 30 იანვარი, დანართი, 141 და შემდეგი,

²⁴ European Council Conclusions on Ukraine, Membership Applications of Ukraine, of the Republic of Moldova and Georgia, Western Balkans and External Relations, 23 June 2022, point 10.

²⁵ European Council Conclusions, EUCO 20/23, Brussels, 15 December 2023, point 16.

²⁶ ასოცირების შეთანხმების ისეთ ზოგად დებულებებს, როგორცაა მაგალითად, საგარეო პოლიტიკის დაახლოების თუ კანონის უზენაესობის დაცვის შესახებ ვერ მიენიჭებათ უშუალო მოქმედება მათი პროგრამული ხასიათისა თუ შინაარსობრივი დატვირთვიდან გამომდინარე. ევროკავშირის სასამართლოს მუდმივი პრაქტიკის თანახმად, ნორმის უშუალოდ მოქმედების ერთ-ერთი წინაპირობა მისი სიზუსტე და სიცხადეა.

საქართველოსთვის, ახლა უკვე წევრობის კანდიდატი სახელმწიფოს რანგში, ასოცირების ხელშეკრულების უშუალო მოქმედება გაზრდიდა ასოცირების შეთანხმების ეფექტიან აღსრულებას, ზემოთ განხილული მაგალითების ანალოგიურად გამოიწვევდა მეტად ეფექტურ საკანონმდებლო დაახლოებას მხარეებს შორის, გააძლიერებდა აღსრულების მონიტორინგს და შედეგად, „საქართველოს ყველა მოქალაქე“ მიიღებდა სარგებელს, როგორც ეს შეთანხმების პრეამბულით მხარეებმა ასახეს.

3. ევროკავშირის მიერ დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებების მოქმედება ევროკავშირის სამართალში

ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ შეთანხმების 216-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით ევროკავშირის მიერ დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებები სავალდებულოა როგორც თავად კავშირის, ისე წევრი სახელმწიფოებისათვის. სადამფუძნებლო შეთანხმებები არაფერს ამბობენ ევროკავშირის მიერ დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებების ევროკავშირში მოქმედების წესის შესახებ.

სასამართლოს მუდმივი პრაქტიკის თანახმად, ხელშეკრულება მისი ძალაში შესვლისთანავე ევროკავშირის სამართლის „შემადგენელი ნაწილი“ ხდება.²⁷ ევროკავშირის სამართალი კი, როგორც წესი, უშუალოდ მოქმედებს, თუმცა ეს ავტომატურად არ ნიშნავს, რომ ევროკავშირის მიერ სხვა სახელმწიფოებთან თუ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან დადებულ საერთაშორისო ხელშეკრულებებზე, როგორც მისი სამართლის შემადგენელ ნაწილზე, ანალოგიური წინაპირობები ვრცელდება. ევროკავშირის სადამფუძნებლო ხელშეკრულებების უშუალო მოქმედება განპირობებულია ევროკავშირის სამართლის განსაკუთრებული, თავისებური (“*sui generis*”) სამართლებრივი წესრიგით.²⁸ ეს განსაკუთრებულობა არ ვრცელდება იმ საერთაშორისო ხელშეკრულებებზე, რომლებსაც ევროკავშირი დებს მესამე სახელმწიფოებთან ან საერთაშორისო ორგანიზაციებთან (ყოველ შემთხვევაში ევროკავშირის სასამართლოს დღემდე არ უღიარებია მათი ასეთი განსაკუთრებულობა). მათზე ისევე ვრცელდება საერთაშორისო საჯარო სამართლებრივი ნორმები, როგორც ყველა სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებაზე. ამ განსხვავებების გათვალისწინებით, საჭიროა ცალკე განვიხილოთ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლო პრაქტიკა ევროკავშირის მიერ დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებების მოქმედების შესახებ.

ევროკავშირის მიერ დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებების მოქმედების საკითხის განხილვა მნიშვნელოვანია იმისათვის, რომ პარალელები გავავლოთ ასოცირების შეთანხმების ევროკავშირის სამართლებრივ სისტემაში მოქმედებასთან, რადგან მსგავსად სხვა შეთანხმებებისა, ასოცირების შეთანხმება ევროკავშირის მიერ დადებულ საერთაშორისო ხელშეკრულებას წარმოადგენს.²⁹

²⁷ Judgment of 30 April 1974, 181/73, Haegeman, EU:C:1974:41.

²⁸ იხ. სქოლიო 4.

²⁹ ასოცირების შეთანხმების სამართლებრივი საფუძვლები ევროკავშირისთვის არის: ევროკავშირის შესახებ შეთანხმების 37-ე მუხლი (რომელიც კავშირს ანიჭებს უფლებამოსილებას დადოს საერთაშორისო შეთანხმებები საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის სფეროში), ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ შეთანხმების 217-ე მუხლი (რომელიც კავშირს ანიჭებს უფლებამოსილებას დადოს ასოცირების შეთანხმებები, რომლებიც ორმხრივ უფლებებსა და ვალდებულებებს, საერთო აქტივობებსა და სპეციალურ პროცედურებს გაითვალისწინებენ.)

ევროკავშირის საერთაშორისო ხელშეკრულებების განმასხვავებელი ნიშანი ევროკავშირის დანარჩენი სამართლისგან არის პირველის საერთაშორისო საჯაროსამართლებრივი ხასიათი. ევროკავშირის ძირითადი ნორმატიული აქტები იქმნებიან ევროკავშირის ინსტიტუციების მიერ, როგორცაა საბჭო, კომისია და პარლამენტი. საერთაშორისო ხელშეკრულებებში კი კონტრაჰენტებს საერთაშორისო საჯარო სამართლის სუბიექტები - სახელმწიფოები და საერთაშორისო ორგანიზაციები, წარმოადგენენ. შესაბამისად, ეს ხელშეკრულებები განხილულ და შეფასებულ უნდა იქნეს საერთაშორისო საჯაროსამართლებრივ კონტექსტში.

ევროკავშირის სასამართლო საკუთარ მუდმივ პრაქტიკაში აღნიშნავს: „სწორია, რომ გაერთიანების [ახლანდელი: ევროკავშირის] მიერ არანევრ ქვეყანასთან დადებული შეთანხმების დებულებების გაერთიანების ფარგლებში მოქმედება არ უნდა განისაზღვრებოდეს ამ დებულებების საერთაშორისო საწყისების უგულვებელყოფით.“³⁰ საერთაშორისო საჯარო სამართლის დამახასიათებელი ნიშანი ხელშემკვრელ მხარეებს შორის შეთანხმების პრიორიტეტულობაა. სასამართლო ასეთი საერთაშორისო ხელშეკრულებების უშუალოდ მოქმედებასთან დაკავშირებით განმარტავს, რომ „საერთაშორისო საჯარო სამართლის შესაბამისად, გაერთიანების ინსტიტუციებს, რომლებსაც აქვთ უფლებამოსილება გამართონ მოლაპარაკებები და გააფორმონ ხელშეკრულება არანევრ ქვეყანასთან, აქვთ თავისუფლება, ამ ქვეყანას შეუთანხმონ თუ როგორ იმოქმედებენ ამ ხელშეკრულების დებულებები ხელშემკვრელი მხარეების შიდა სამართლებრივ წესრიგში. თუ ეს საკითხი არ არის გადანყვეტილი ხელშეკრულებით, მხოლოდ მაშინ ექვემდებარება ის ამ საკითხებში იურისდიქციის მქონე სასამართლოების მიერ გადანყვეტას, და განსაკუთრებით, მართლმსაჯულების სასამართლოს მიერ [ევროკავშირის] ხელშეკრულებით მინიჭებული იურისდიქციის ფარგლებში, ისე როგორც ნებისმიერი საკითხის ინტერპრეტაციის შემთხვევაში, რომელიც გაერთიანებაში შეთანხმების გამოყენებას შეეხება.“³¹ ნათელია, რომ სასამართლო ევროკავშირის დანარჩენი სამართლისგან განასხვავებს ევროპის კავშირის მიერ დადებულ საერთაშორისო ხელშეკრულებებს და ეს განმასხვავებელი ნიშანი მდგომარეობს მათ საერთაშორისო საჯაროსამართლებრივ საწყისებში. შესაბამისად, ის უტოვებს კომპეტენტურ ინსტიტუციებს (ევროპულ საბჭოს, ევროკომისიას) სამოქმედო არეალს, თავად შეათანხმონ ასეთი ხელშეკრულებების მოქმედების საკითხები ხელშემკვრელ მხარეებთან და მხოლოდ მაშინ, თუ ეს არ იქნება შეთანხმებული თავად ამ ხელშეკრულებით, სასამართლო საკუთარ თავს თვლის პასუხისმგებლად, როგორც ევროკავშირის სამართლის სხვა ნორმების შემთხვევებში იქნებოდა, განმარტოს ასეთი ხელშეკრულების მოქმედება.

საინტერესო განმარტებას იძლევა სასამართლო ამავე გადანყვეტილებაში მხარის მიერ საერთაშორისო ხელშეკრულების აღსრულების ინსტრუმენტების ცალმხრივად განსაზღვრასთან დაკავშირებით. სასამართლო აღნიშნავს, რომ „საერთაშორისო სამართლის ზოგადი წესების თანახმად საერთაშორისო ხელშეკრულებები უნდა შესრულდეს *bona fides* (კეთილსინდისიერების) პრინციპიდან გამომდინარე. მიუხედავად იმისა, რომ თითოეული მხარე პასუხისმგებელია სრულად შეასრულოს მის მიერ აღებული ვალდებულებები, ის მაინც თავისუფალია განსაზღვროს შესაბამისი სამართლებრივი საშუალებები საკუთარ სამართლებრივ სისტემაში ამ მიზნის მისაღწევად, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც თავად ხელშეკრულება, ამ ხელშეკრულების შინაარსისა და მიზნის განმარტებიდან გამომდინარე, არ განსაზღვრავს ამ საშუა-

³⁰ Judgment of 26 October 1982, C-104/81, Kupferberg, EU:C:1982:362, 17.

³¹ იქვე.

ლებებს.³² აღნიშნული დებულების შინაარსიდან გამომდინარე, სასამართლო ხელშეკრულების მხარეებს უტოვებს ეგრეთ წოდებულ შეზღუდულ უფლებამოსილებას, ცალმხრივად განსაზღვრონ ამ ხელშეკრულების მოქმედების საკითხი. მხარეებს ცალმხრივად შეუძლიათ განსაზღვრონ ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულების სამართლებრივი საშუალებები, იგივე, ამ ხელშეკრულების მოქმედება მხოლოდ მაშინ, თუ (ა) ეს ხელშეკრულებით არ არის ეს შეთანხმებული ან (ბ) მისი მიზნისა და შინაარსის განმარტებიდან არ გამომდინარეობს მისი უშუალო მოქმედების აუცილებლობა. აქაც, როგორც წინა შემთხვევებში, სასამართლო ხელშეკრულების მოქმედების შესახებ მხარეების მიერ ცალმხრივად განსაზღვრის წინ აყენებს ამ საერთაშორისო ხელშეკრულების მხარეებს შორის შეთანხმებას წერილობითი თუ კონკლუდენტური ფორმით (რაც ხელშეკრულების მიზნისა და შინაარსის განმარტების გზით დგინდება).

ერთი ხელშეკრული მხარის სასამართლოს მიერ საერთაშორისო ხელშეკრულებისთვის უშუალო მოქმედების მინიჭება მაშინ, როდესაც მეორე მხარე ანალოგიურად არ მოქმედებს, არ ნიშნავს ხელშეკრულების იმპლემენტაციისას ნაცვალებების პრინციპის დარღვევას.³³

მსჯელობის საფუძველზე შესაძლებელია შემდეგი შემაჯამებელი დასკვნის ჩამოყალიბება: საერთაშორისო ხელშეკრულების მხარეებს, როგორც საერთაშორისო საჯარო სამართლის სუბიექტებს, საერთაშორისო საჯარო სამართლით აღიარებული წესების შესაბამისად შეუძლიათ: ა. შეთანხმონ და გაითვალისწინონ საერთაშორისო ხელშეკრულების უშუალო მოქმედების საკითხი; ბ. თუ მხარეებს შორის არ არის შეთანხმებული ხელშეკრულების მოქმედების საკითხი, მაშინ საერთაშორისო ხელშეკრულების მიზნისა და შინაარსიდან გამომდინარე სასამართლო განმარტავს და ადგენს ასეთი ხელშეკრულების მოქმედების ფორმას; გ. თუ განმარტების გზით სასამართლო არ დაადგენს შეთანხმების უშუალო მოქმედებას, მაშინ მხარე ცალმხრივად განსაზღვრავს იმ ინსტრუმენტებს, რაც შეთანხმების ვალდებულებების შესრულებას უზრუნველყოფს.

ამ წინაპირობების გათვალისწინებით განვიხილოთ ასოცირების შეთანხმების მოქმედება ევროკავშირისა და საქართველოს სამართლებრივ სისტემებში.

4. ასოცირების შეთანხმების მოქმედება

ასოცირების შეთანხმების მოქმედების შესახებ მხარეთა შორის შეთანხმების გასარკვევად, პირველ რიგში, თავად ხელშეკრულების ტექსტის განხილვაა საჭირო. შეთანხმებაში იგულისხმება, როგორც ძირითადი შეთანხმების ტექსტი, ისე მისი დანართები და ოქმები.³⁴

ასოცირების შეთანხმების *ძირითადი ტექსტი* (დანართებისა და ოქმების გარეშე) არ შეიცავს ერთმნიშვნელოვან დებულებას შეთანხმების მოქმედების შესახებ. მხოლოდ 414-ე მუხლი ადგენს დისკრიმინაციის დაუშვებლობას სასამართლოებისადმი მიმართვის უფლების განხორციელებასთან დაკავშირებით.

დაფუძნებისა და მომსახურების განვითარების შესახებ ასოცირების შეთანხმების დანართებით ამ რეგულირებების უშუალო მოქმედება გამოირიცხება.

³² იქვე 18.

³³ იქვე.

³⁴ ასოცირების შეთანხმების 426-ე მუხლის თანახმად „ამ შეთანხმების დანართები და ოქმები მის შემადგენელ ნაწილს“ წარმოადგენენ.

გარდა მხარეთა შორის შეთანხმებული დებულებებისა, არსებობს **ევროპული საბჭოს 2014 წლის გადაწყვეტილება** (რელევანტური ევროკავშირისა და წევრი-სახელმწიფოებისათვის), რომელიც მთლიანად გამორიცხავს ხელშეკრულების უშუალო მოქმედებას.

განვიხილოთ თითოეული ჩანაწერის სამართლებრივი მნიშვნელობა თანმიმდევრობით.

4.1. ასოცირების შეთანხმების 414-ე მუხლი

ასოცირების შეთანხმების 414-ე მუხლი კრძალავს ხელშეკრულების მეორე მხარის მოქალაქეების დისკრიმინაციას მათ მიერ ამ ხელშეკრულების ფარგლებში სასამართლოებსა და ადმინისტრაციული ორგანოებისთვის მიმართვისას. ის არ ადგენს მოქალაქეების უფლებას, უშუალოდ დაეყრდნონ ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ დებულებებს, არამედ მხოლოდ კრძალავს რომელიმე მხარის მიერ დისკრიმინაციულ მიდგომას ეროვნული ორგანოების ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, თუ მხარე საკუთარ მოქალაქეებს ანიჭებს (უშუალო მოქმედების გზით თუ საიმპლემენტაციო აქტით) უფლებებს ხელშეკრულების ფარგლებში მიმართონ სასამართლოებს, ვალდებულია ასეთივე უფლებები გაითვალისწინოს მეორე მხარის მოქალაქეებისთვისაც. ამ ნორმით კითხვა იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ მოქმედებს შეთანხმება შიდასახელმწიფოებრივ სამართალში ღიად რჩება და მხარეებს შორის რაიმე შეთანხმებას ამ საკითხთან დაკავშირებით ადგილი არ აქვს.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ერთი მხარის მიერ შეთანხმებისთვის უშუალო მოქმედების მინიჭება არ ავალდებულებს მეორე მხარეს ნაცვალებების პრინციპით მიანიჭოს ხელშეკრულებას უშუალო მოქმედება. შესაბამისად 414-ე მუხლიდან გამომდინარეობს, რომ პირობითად, თუ საქართველო მიანიჭებს უშუალო მოქმედებას ხელშეკრულების გარკვეულ დებულებებს საკუთარი მოქალაქეებისათვის, ის ვალდებულია ანალოგიური გაითვალისწინოს ევროკავშირის მოქალაქეებისთვისაც, თუმცა ევროკავშირის ნაცვალებების პრინციპით იგივე ვალდებულება არ წარმოეშვება.

საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის მიხედვით, საერთაშორისო შეთანხმების ნორმა, რომელიც ადგენს კონკრეტული ხასიათის უფლებებსა და ვალდებულებებს და რომელიც არ საჭიროებს საიმპლემენტაციო ღონისძიებებს, თვითაღსრულებადია და მოქმედებს უშუალოდ. აღნიშნულის მიხედვით, ასოცირების შეთანხმების თვითაღსრულებადი დებულებები მოქმედებენ უშუალოდ, რაც გულისხმობს იმას, რომ ევროკავშირის მოქალაქეებს შეუძლიათ ასოცირების შეთანხმების ფარგლებში მათი უფლებების დარღვევის შემთხვევაში იდავონ საქართველოს სასამართლოებში. გამონაკლისია ის დებულებები, რომლებზეც საქართველოს მხრიდან შეთანხმების მიხედვით გამორიცხულია უშუალო მოქმედება. ასეთი გამორიცხვა კი საქართველოს (ისევე როგორც ევროკავშირის მხარეს) გაკეთებული აქვს დაფუძნებისა და მომსახურების თავებთან მიმართებაში (იხ. ქვემოთ).

4.2. უშუალო მოქმედების გამორიცხვა დაფუძნებისა და მომსახურების სექტორში

უშუალო მოქმედების გამორიცხვის შესახებ დებულებებს ვხვდებით ასოცირების შეთანხმების იმ დანართებში, რომლებიც აკონკრეტებენ და განავრცობენ დაფუძნებისა და მომსახურების შესახებ მე-6 თავის დებულებებს.³⁵ მითითებულ დანართებში აღნიშნულია, რომ

³⁵ დანართები: XIV- A List of Reservations on Establishment (Union), point 3; XIV – B, List of Commitments on Cross-Border Supply of Services (Union), point 6, XIV – C, List of Reservations on Key Personnel, Graduate

„[დანართებში მითითებული ჩამონათვალიდან გამომდინარე] უფლებებსა და ვალდებულებებს არ უნდა ჰქონდეს თვითგანხორციელების ეფექტი და შესაბამისად, პირდაპირ არ უნდა ანიჭებდეს უფლებებს ფიზიკურ ან იურიდიულ პირებს“.

დანართები წარმოადგენენ საერთაშორისო ხელშეკრულების შემადგენელ ნაწილს და მათ ძირითად ტექსტთან ერთად თანაბარი იურიდიული ძალა და მნიშვნელობა გააჩნია.³⁶ შესაბამისად, მთლიანად დანართები და მათი დებულებები წარმოადგენენ მხარეთა შორის შეთანხმებას.

ეს კონკრეტული დანართები შეეხება დაფუძნებისა და მომსახურების იმ სექტორებს, რომელიც ლიბერალიზებულია ასოცირების შეთანხმების დებულებების შესაბამისად. უფრო კონკრეტულად, ასოცირების შეთანხმების მე-4 კარის მე-6 თავი დაფუძნებისა და მომსახურების მინოდების შესახებ განსაზღვრავს პირობებს, რომლის ფარგლებშიც (ა) მხარეთა იურიდიულ და ფიზიკურ პირებს უფლება აქვთ წამოიწყონ და განახორციელონ საქმიანობა მეორე მხარეში დაფუძნების გზით, ან (ბ) ასეთი დაფუძნების გარეშე მიაწოდონ მომსახურება მეორე მხარის ტერიტორიაზე მომხმარებელს ან მიაწოდონ ასეთი მომსახურება მეორე მხარის მომხმარებელს საკუთარ ტერიტორიაზე.

დანართები, თავის მხრივ, ჩამოთვლიან ეკონომიკური საქმიანობის იმ სექტორებს (და წინაპირობებსაც), რომელზე წვდომის უფლებაც მეორე მხარის მოქალაქეებსა და იურიდიულ პირებს ენიჭებათ. სწორედ ამ დანართებისა და მასში ასახული ლიბერალიზებული სექტორების უშუალო მოქმედებას გამორიცხავს ზემოთმითითებული დებულება. რაც ნიშნავს იმას, რომ კონკრეტულად დაფუძნებისა და მომსახურების მინოდების ნაწილში მოქალაქეებს და მხარის იურიდიულ პირებს არ შეუძლიათ მიმართონ ეროვნულ სასამართლოებს მათი დარღვეული უფლებების აღდგენის მოთხოვნით. მაგალითად, საქართველოს იურიდიულ პირს, რომელსაც სურს დააფუძნოს წარმომადგენლობა იტალიაში სთხოვენ მინიმუმი კაპიტალის არსებობას, რომელიც ორჯერ აღემატება მინიმუმი კაპიტალის იმ რაოდენობას, რომელიც ევროკავშირის სხვა წევრი სახელმწიფოს რეზიდენტი პირების მიერ იტალიაში იურიდიული პირის დაფუძნების შემთხვევაში მოითხოვება. ასოცირების შეთანხმების 79-ე მუხლის მე-2 პუნქტით საქართველოს იურიდიული პირები XIV-A დანართის პირობების შესაბამისად სარგებლობენ იგივე მოპყრობით, როგორც ევროკავშირის იურიდიული პირები. XIV-A დანართის მიხედვით კი იტალიას აქვს მხოლოდ ერთი წინაპირობა, რომელიც გულისხმობს რეზიდენტობის ნებართვის არსებობას. ასეთი ნებართვა იურიდიულ პირს აქვს მოპოვებული. თუმცა დამატებით ორმაგი კაპიტალის არსებობა, რომელსაც იტალიის კანონმდებლობა ამ შემთხვევაში ითვალისწინებს, არ არის დანართით დათქმის სახით ჩამოყალიბებული. საქართველოს იურიდიულ პირს ასოცირების შეთანხმების 79-მუხლისა და XIV-A დანართის საფუძველზე არ შეუძ-

Trainees and Business Sellers (Union), point 9; XIV – D, List of Reservations on Contractual Services Suppliers and Independent Professionals (Union), point 10; XIV – E, List of Reservations on Establishment (Georgia), p. 3; XIV -F, List of Commitments on Cross-Border Supply of Services (Georgia), p. 6; XIV – G, List of Reservations on Key Personnel, Graduate Trainees and Business Sellers (Georgia), p. 9; XIV – H, List of Reservations on Contractual Services Suppliers and Independent Professionals (Georgia), p. 10. ყველა ზემოაღნიშნულ დანართებში მითითებულია: “The rights and obligation from the list below shall have no self-executing effect and thus confer no rights directly on natural or juridical persons.”/ „ქვემოთ მოცემული ვალდებულებების ჩამონათვალიდან გამომდინარე უფლებებსა და ვალდებულებებს არ უნდა ჰქონდეს თვითგანხორციელების ეფექტი და შესაბამისად, პირდაპირ არ უნდა ანიჭებდეს უფლებებს ფიზიკურ ან იურიდიულ პირებს“, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2496959?publication=0>> [23.05.2024].

³⁶ ასოცირების შეთანხმება, მუხლი 426.

ლია იდავოს იტალიური რეგულირების ამ შეთანხმებასთან შეუთავსებლობის შესახებ, რამდენადაც XIV-A დანართის მე-3 პუნქტით „ქვემოთ მოცემული დანართიდან გამომდინარე უფლებებსა და ვალდებულებებს არ უნდა ჰქონდეს თვითგანხორციელების ეფექტი და შესაბამისად, პირდაპირ არ უნდა ანიჭებდეს უფლებებს ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს“, რაც გულისხმობს იმას, რომ რეზიდენტობის ნებართვის ქონა თავისთავად არ წარმოშობს ამ პირების უფლებას, უშუალოდ მიმართონ ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების სასამართლოებს დარღვეული უფლების აღსადგენად. ანალოგიურად, მომსახურების განევა ასოცირების შეთანხმების 85-ე მუხლის თანახმად XIV-B დანართით გათვალისწინებული პირობების შესაბამისად ხდება. დანართის “F” პუნქტის “a” ქვეპუნქტის მიხედვით საქართველოდან სარეკლამო მომსახურების განევაზე არ არის შეზღუდვა ევროკავშირის და მისი წევრი სახელმწიფოების მხრიდან. იმ შემთხვევაში, თუ საქართველოს იურიდიულ პირს ასეთი მომსახურების განევისას დაეკისრება ისეთი შეზღუდვა, რომელიც არ არის გათვალისწინებული ევროკავშირის იურიდიული პირებისათვის, მას არ შეეძლება ასოცირების შეთანხმებით და კონკრეტულად ამ დანართიდან გამომდინარე უფლების აღსადგენად სასამართლოში დავის წარმოება, რადგან დანართით გამორიცხულია მის საფუძველზე მინიჭებული უფლებების უშუალო მოქმედება.

ასეთი შემთხვევებისთვის, როგორც ჩანს, მხოლოდ ხელშეკრულებით და კერძოდ მე-14 თავში ასახული დავების მოგვარების სისტემა მოქმედებს, რომელიც მხარეთა შორის (ოფიციალურ წარმომადგენლობებს შორის) კონსულტაციებს, მედიაციასა და საარბიტრაჟო პანელის შექმნის გზით დავების დარეგულირებას გულისხმობს. ფიზიკური თუ იურიდიული პირი იძულებული ხდება მიმართოს საკუთარ სახელმწიფოს და წარმოქმნილი დაბრკოლების შესახებ მიაწოდოს ინფორმაცია. ეს უკანასკნელი კი თავის მხრივ (დისკრეციის ფარგლებში) წყვეტს, წამოჭრას თუ არა ეს საკითხი მეორე მხარესთან და გაიაროს შეთანხმებით გათვალისწინებული ფორმალური პროცედურები. იმისთვის, რომ კერძო პირმა მიმართოს საკუთარ სახელმწიფოს ამ პრობლემის აღმოსაფხვრელად, არაერთი დამაბრკოლებელი გარემოება შეიძლება არსებობდეს: სახელმწიფოს დონეზე შესაბამისი მექანიზმისა თუ კომპეტენტური ინსტიტუციის არარსებობა, შესაძლო ხანგრძლივი პროცედურები, შედეგების განუჭვრეტაობა, კერძო პირებისათვის ზიანის ანაზღაურების საკითხების ბუნდოვანება.

აღსანიშნავია, რომ უშუალო მოქმედების გამორიცხვა ორმხრივი ხასიათისაა და ის ევროკავშირისა და მის წევრი სახელმწიფოების მსგავსად საქართველოშიც მოქმედებს.

ასევე გასათვალისწინებელია, რომ უშუალო მოქმედების გამორიცხვის შესახებ დებულებები მთელი შეთანხმებიდან მხოლოდ დაფუძნებასა და მომსახურების შესახებ დანართებში გვხვდება. შესაბამისად იგულისხმება, რომ შეთანხმების სხვა დებულებებს ეს დანაწესები არ ეხება და მათი უშუალო მოქმედება ამ გზით არ გამოირიცხება.

საგულისხმოა, რომ უშუალო მოქმედების გამორიცხვის შესახებ დებულებები არა შეთანხმების ტექსტში, არამედ მის დანართებში გვხვდება. ასოცირების შეთანხმების 406-ე მუხლის მე-3 აბზაცის თანახმად ასოცირების საბჭოს, როგორც ხელშეკრულების აღსრულებისთვის შექმნილ ორგანოს, აქვს უფლებამოსილება, ასოცირების შეთანხმების მიზნებიდან გამომდინარე „განაახლოს ან შეასწოროს შეთანხმების დანართები...“. აღნიშნული რეგულირება ასოცირების შეთანხმების მიზნებთან კავშირში (ინტეგრაცია) იძლევა იმის ვარაუდის შესაძლებლობას, რომ უშუალო მოქმედების გამომრიცხავი დებულებები შემთხვევით არ მოხვდნენ დანართებში და რომ ინტეგრაციისა და ბაზრის ლიბერალიზაციის თანმდევად დატოვებულია

შესაძლებლობა, დანართების ცვლილების გზით, დაფუძნებისა და მომსახურების შესახებ დებულებებს უშუალო მოქმედება მიენიჭოთ.

4.3. ევროპული საბჭოს გადაწყვეტილება

ასოცირების შეთანხმების ხელმოწერისა და დროებითი გამოყენების შესახებ ევროპული საბჭოს 2014 წელს მიღებული აქვს გადაწყვეტილება,³⁷ რომლის პრეამბულის მე-7 აბზაცის მიხედვით „შეთანხმება (იგულისხმება ასოცირების შეთანხმება საქართველოსთან) არ უნდა იყოს აგებული ისე, რომ ანიჭებდეს უფლებებს ან აკისრებდეს ვალდებულებებს, რომლებიც უშუალოდ შეიძლება მოხმობილ იქნენ კავშირის (ევროკავშირის) ან წევრი სახელმწიფოს სასამართლოებსა და ტრიბუნალებში.“ როგორც ჩანანერიდან ჩანს, ევროპული საბჭო შიდაევროპულ დონეზე გამორიცხავს ასოცირების შეთანხმების ნებისმიერი დებულების უშუალო მოქმედებას.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, საერთაშორისო და ევროკავშირის სასამართლო პრაქტიკის თანახმად, მხარეებმა უნდა შეათანხმონ ხელშეკრულების მოქმედების საკითხი. თუ ასეთ შეთანხმებას ადგილი არ აქვს, მაშინ ხელშეკრულების მიზნისა და შინაარსის განმარტებით ხდება ხელშეკრულების მოქმედების დადგენა. შესაბამისად, ცალკე აღებული ერთი მხარის მიერ შიდა დონეზე მიღებული აქტი ვერც მხარეთა შეთანხმებად და შესაბამისი წინაპირობების გარეშე ვერც ხელშეკრულებით შეთანხმებული მიზნისა და შინაარსის განმარტებისათვის გამოდგება. ქვემოთ მოცემულია მსჯელობა, თუ რა მნიშვნელობა შეიძლება მიენიჭოს ევროპული საბჭოს ამ კონკრეტულ გადაწყვეტილებას ასოცირების შეთანხმების მოქმედების შესაფასებლად.

პირველ რიგში აღსანიშნავია, რომ ევროპული საბჭოს გადაწყვეტილებები მიეკუთვნებიან ევროკავშირის სამართლის მეორეულ წყაროს. ზოგადი გამოყენების გადაწყვეტილებებს აქვთ სავალდებულო ძალა მთლიანად ევროკავშირისა და მისი წევრი სახელმწიფოებისათვის (ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ შეთანხმების 288-ე მუხლი). საერთაშორისო საჯარო სამართლებრივი თვალსაზრისით, ევროპული საბჭოს გადაწყვეტილება, როგორც ევროკავშირის ინსტიტუციის მიერ მიღებული აქტი, ევროკავშირის შიდა აქტია და არ აქვს ზეგავლენა მესამე სახელმწიფოზე, ამ შემთხვევაში საქართველოზე. შესაბამისად, ეს გადაწყვეტილება, ცალკე აღებული, ვერ ჩაითვლება მხარეებს შორის შეთანხმებად. თუმცა იმისთვის, რომ სრულყოფილად გაეცეს პასუხი კითხვას, თუ რა მნიშვნელობა შეიძლება ჰქონდეს აღნიშნულ გადაწყვეტილებას ასოცირების შეთანხმების მოქმედების განმარტებისთვის, აუცილებელია მივმართოთ საერთაშორისო ხელშეკრულებების განმარტების წესებს, რომლებიც ჩვეულებითი სამართლითა და ვენის კონვენციით არის განსაზღვრული.

საერთაშორისო ხელშეკრულებების ინტერპრეტაციის წესებს, მათი მოქმედების შესახებ განმარტების ჩათვლით, ვენის კონვენციის 31-ე მუხლი შეიცავს.³⁸ მე-2 პუნქტის მიხედ-

³⁷ Council Decision of 16 June 2014 on the signing, on behalf of the European Union, and provisional application of the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part (2014/494/EU), preamble 7: 'The Agreement should not be construed as conferring rights or imposing obligations which can be directly invoked before Union or Member State courts and tribunals', <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014D0494&qid=1706105985064>> [23.05.2024].

³⁸ ევროკავშირის სასამართლოს მიერ ვენის კონვენციის სავალდებულობასთან დაკავშირებით იხ. სქოლიო 3. ვენის კონვენცია: „მუხლი 31. განმარტების საერთო წესი.

ვით ხელშეკრულების ინტერპრეტაციისთვის გამოდგება „ბ. ნებისმიერი დოკუმენტი, რომელიც შედგენილია ერთი ან რამდენიმე მხარის მიერ ხელშეკრულების დადებასთან დაკავშირებით და სხვა სახელმწიფოებმა მიიღეს იგი, როგორც ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული დოკუმენტი.“ ამ დებულებისთვის დამახასიათებელია ორი კუმულატიური წინაპირობა: ა. მხარის მიერ შედგენილი დოკუმენტი დაკავშირებულია ხელშეკრულებასთან და ბ. მეორე მხარემ მიიღო ის, როგორც ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული დოკუმენტი. ამ ორი წინაპირობის არსებობისას, შესაძლებელია ერთი მხარის მიერ მიღებული დოკუმენტიც კი მოხმობილ იქნეს საერთაშორისო ხელშეკრულების მიზნისა და შინაარსის დასადგენად.

ევროპული საბჭოს 2014 წლის გადაწყვეტილება შედგენილია ევროკავშირის მიერ ხელშეკრულების დადებასთან დაკავშირებით. კერძოდ, აღნიშნული გადაწყვეტილება ასოცირების შეთანხმების მოქმედებასთან ერთად განსაზღვრავს მისი ნაწილების დროებითი გამოყენების, ასევე, ამ შეთანხმების ხელმონერის საკითხებს.

ევროპული საბჭოს 2014 წლის გადაწყვეტილება, როგორც ჩანს, კომუნიცირებულია და მიღებულია საქართველოს მიერ. აღნიშნული გამომდინარეობს საკანონმდებლო მაცნეზე არსებული ინფორმაციიდან,³⁹ რომლის მიხედვითაც საქართველომ ევროკავშირის საბჭოს გენერალური სამდივნოსგან მიიღო ნოტიფიკაცია შეთანხმების დროებითი გამოყენების დაწყების თარიღისა და შეთანხმების შესაბამისი ნაწილების შესახებ. ევროპული საბჭოს 2014 წლის გადაწყვეტილება სწორედ ამ საკითხებს ეხება. ამავეს ადასტურებს მეორე წყარო,⁴⁰ რომელიც ანალოგიურ ტექსტს იმეორებს და მითითებას აკეთებს ევროპული საბჭოს ნახსენებ გადაწყვეტილებაზე. აქედან გამომდინარეობს, რომ საქართველოს მიღებული აქვს ევროპული საბჭოს ეს გადაწყვეტილება.

შესაბამისად, შესაძლებელია ჩაითვალოს, რომ ვენის კონვენციის 31-ე მუხლის ორივე წინაპირობა შესრულებულია და ევროპული საბჭოს 2014 წლის გადაწყვეტილება ამ შეთანხმების მოქმედების განმარტების წყარო შესაძლოა იყოს. აღნიშნულის მიხედვით მთლიანად ასოცირების შეთანხმების უშალო მოქმედება ევროკავშირის ფარგლებში გამოირიცხება.

შეუძლებელია წინასწარ ზუსტად ითქვას, თუ რამდენად დაეყრდნობა ევროკავშირის სასამართლო ამ არგუმენტაციას და რამდენად გაიზიარებს ევროპული საბჭოს 2014 წლის გა-

1. ხელშეკრულება უნდა განიმარტოს კეთილსინდისიერად, ჩვეულებრივი მნიშვნელობის შესაბამისად, რომელიც ხელშეკრულების ტერმინებს უნდა მიეცეს მათ კონტექსტში და ასევე გამომდინარე ხელშეკრულების ობიექტიდან და მიზნებიდან.
2. ხელშეკრულების განმარტების მიზნისათვის, მისი კონტექსტი, ხელშეკრულების ტექსტის, პრეამბულისა და დანართების გარდა მოიცავს: a) ნებისმიერ შეთანხმებას, რომელიც ხელშეკრულებასთანაა დაკავშირებული და რომელიც მიღწეული იყო ყველა მხარეს შორის ამ ხელშეკრულების დადებასთან დაკავშირებით; b) ნებისმიერ დოკუმენტს, რომელიც შედგენილია ერთი ან რამდენიმე მხარის მიერ ხელშეკრულების დადებასთან დაკავშირებით და სხვა სახელმწიფოებმა მიიღეს იგი, როგორც ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული დოკუმენტი.
3. კონტექსტთან ერთად მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული: a) ხელშეკრულების მხარეთა შორის ნებისმიერი შემდგომი შეთანხმება, რომელიც შეეხება ხელშეკრულების განმარტებას ან მისი დებულებების გამოყენებას; b) ხელშეკრულების გამოყენების ნებისმიერი შემდგომი პრაქტიკა, რომელიც აფუძნებს მხარეთა შეთანხმებას მისი განმარტების შესახებ; c) საერთაშორისო სამართლის ნებისმიერი შესაბამისი ნორმა, რომელიც გამოიყენება მხარეთა შორის ურთიერთობებში.“

³⁹ ასოცირების შეთანხმება, შესავალი ნაწილის მესამე აბზაცი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2496959?publication=0>> [23.05.2024].

⁴⁰ ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორეს მხრივ, საქართველოს შორის <https://www.asocireba.ge/show_article.php?id=30&id=30#ganmarteba> [23.05.2024].

დანყვეტილებაში ასახულ დებულებებს ასოცირების შეთანხმების მოქმედებასთან დაკავშირებით. განსაკუთრებით, იმ პრაქტიკის გათვალისწინებით, რაც მას გააჩნია ასოცირების, ასევე პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმებების დებულებების უშუალო მოქმედების განმარტებისას.⁴¹ დღემდე არსებული პრაქტიკით ევროკავშირის სასამართლო უშუალო მოქმედებას ანიჭებს ასოცირების, ასევე პარტნიორობის შესახებ ხელშეკრულებების დებულებებს. თუმცა ევროპული საბჭოს ასეთი გადაწყვეტილების არსებობის პირობებში, რასაც ევროკავშირის მიერ მანამდე დადებულ ასოცირებისა და პარტნიორობის შესახებ შეთანხმებებთან დაკავშირებით ვერ ვხვდებით, და იმ ფაქტორის გათვალისწინებით, რომ საერთაშორისო შეთანხმების მოქმედების შესახებ გადაწყვეტილება მხარეების (ევროკავშირის მხრიდან წარმოდგენილი შესაბამისი ინსტიტუციების: ევროპული საბჭო, ევროკომისია) დისკრეციაა, ევროკავშირის სასამართლოს მიერ, მის მიერვე დადგენილი პრაქტიკისგან განსხვავებული გადაწყვეტილების მიღება არ იქნებოდა მოულოდნელი. ასეთი გადაწყვეტილება კი ერთმნიშვნელოვნად დააკნინებდა ასოცირების შეთანხმების მიზანსა და შიდა ბაზარზე საქართველოს ინტეგრაციის მნიშვნელობას.

5. დასკვნა

ევროკავშირის სამართლისთვის უშუალო მოქმედების მინიჭება გახდა ევროკავშირის შიდაინტეგრაციული პროცესების ძირითადი მამოძრავებელი ძალა. ეს პრინციპი უზრუნველყოფს ინდივიდებისა და იურიდიული პირების უფლებას უშუალოდ დაეყრდნონ ევროკავშირის სამართლის ნორმებს, რამაც ამ ნორმების ერთგვაროვან განმარტებასა და უნიფიცირებულ გამოყენებას შეუწყო ხელი.

ასოცირების შეთანხმებისთვის, როგორც ინტეგრაციული შეთანხმებისთვის, უშუალო მოქმედების მინიჭება ასევე არსებითი მნიშვნელობის ფაქტორია მისი ეფექტიანი იმპლემენტაციისათვის.

ევროკავშირის სასამართლო პრაქტიკის თანახმად, საერთაშორისო ხელშეკრულების მხარეებს შეუძლიათ შეათანხმონ მისი მოქმედება. ასეთი შეთანხმება გათვალისწინებულია დაფუძნებისა და მომსახურების მიწოდების შესახებ დანართებში, რომლის მიხედვითაც მხარეებს გამოორიცხული აქვთ ამ დებულებების უშუალო მოქმედება.

ასოცირების შეთანხმების დანარჩენი ნაწილის მოქმედების თაობაზე არ არსებობს სხვა ჩანაწერი ასოცირების შეთანხმებაში. არსებობს მხოლოდ ევროპული საბჭოს 2014 წლის გადაწყვეტილება, რომელიც გამოორიცხავს ასოცირების შეთანხმების უშუალო მოქმედებას ევროკავშირისათვის. ეს გადაწყვეტილება ვენის კონვენციაში ასახული წესების მიხედვით, შე-

⁴¹ იხ. საქმეები აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებთან დადებული ასოცირების შეთანხმებების ფარგლებში (ე.წ. ევროპის შეთანხმებები): Judgment of 27 September 2001, C-63/99, GŁoszczuk, EU:C:2001:488; Judgment of 27 September 2011, C-235/99, Kondova, EU:C:2001:489; Judgment of 27 September 2001, C-257/99, Barkoci and Malik, EU:C:2001:491; Judgment of 20 November 2001, C-268/99, Jany, EU:C:2001:616; Judgment 29 January 2002, C-162/00, Land Nordrhein-Westfalen v Pokrzepowicz-Meyer, EU:C:2002:57. ასევე საქმეები: Judgment of 31 January 1991, C-18/90, Onem v Kziber, EU:C:1991:36; Judgment of 11 November 1999, C-179/98, Belgium c Mesbah, EU:C:1999:549 (თანამშრომლობის შეთანხმება მაროკოსთან); Judgment of 5 April 1995, C-103/94, Krid v WAVTS, EU:C:1995:97; Judgment of 15 January 1998, C-113/97, Babahenini v Belgium, EU:C:1998:13 (თანამშრომლობის შეთანხმება ალჟირთან); Judgment of 11 May 2000, C-37/98 Savas, EU:C:2000:224 (ასოცირების შეთანხმება თურქეთთან); Judgment of 24 September 2013, C-221/11, Demirkan, 62011CA0221; Judgment of 11 September 2014, C-91/13, Essent Energie, 62013CA0091.

საძლოა გამოყენებულ იქნეს როგორც შეთანხმებასთან დაკავშირებული დოკუმენტი ასოცირების შეთანხმების მოქმედების განმარტების მიზნებისთვის.

მეორეს მხრივ, საქართველოში ასოცირების შეთანხმების თვითაღსრულებადი ნორმები (გარდა დაფუძნების და მომსახურების შესახებ დებულებებისა) მოქმედებენ უშუალოდ. ეს ნიშნავს, რომ საქართველოს მოქალაქეებსა და იურიდიულ პირებს უფლება აქვთ დაეყრდნონ ასოცირების შეთანხმების ასეთ ნორმებს სასამართლოში. იგივე ვრცელდება ევროკავშირის მოქალაქეებსა და იურიდიულ პირებზე, რაც გათვალისწინებულია დისკრიმინაციის დაუშვებლობის შესახებ შესაბამისი მუხლით.

საბოლოოდ, საკითხი უშუალოდ მოქმედებს თუ არა ასოცირების შეთანხმება (დაფუძნებისა და მომსახურების გარდა) ევროკავშირის ტერიტორიაზე მხოლოდ ევროკავშირის სასამართლოს მიერ შეიძლება დადგინდეს. დღემდე არსებული სასამართლო პრაქტიკა ევროკავშირის მიერ დადებული ასოცირებისა და პარტნიორობის შეთანხმებებთან დაკავშირებით აღიარებს ასეთი შეთანხმებების უშუალო მოქმედებას მათი მიზნებისა და შინაარსის გათვალისწინებით. იმას, თუ რამდენად დაეყრდნობა ევროკავშირის სასამართლო საკუთარ პრაქტიკას ასოცირების შეთანხმების უშუალო მოქმედებასთან დაკავშირებით, მხოლოდ ასოცირების შეთანხმების შესაბამისი განმარტების საფუძველზე გახდება შესაძლებელი ევროკავშირის სამართლისა და ვენის კონვენციის საერთაშორისო ნორმების გათვალისწინებით.

ბიბლიოგრაფია:

1. ასოცირების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, საქართველოსა და მეორეს მხრივ, ევროკავშირის და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის, 2014 წლის 27 ივნისი, №200/42.
2. საქართველოს კონსტიტუცია, 1995 წლის 25 აგვისტო, №786-რს.
3. საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართლის შესახებ ვენის 1969 წლის კონვენცია
4. საქართველოს მთავრობის განკარგულება №183 „ქართული კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოების სახელმძღვანელო“ მოწოდების თაობაზე, 2020 წლის 30 იანვარი, დანართი.
5. გაბრიჩიძე გ., ევროპის კავშირის სამართალი, ნიუ ვიფენ უნივერსიტეტი, მე-2 გამოცემა, 2023, 86-122.
6. Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU).
7. European Council Conclusions on Ukraine, Membership Applications of Ukraine, of the Republic of Moldova and Georgia, Western Balkans and External Relations, 23 June 2022.
8. European Council Conclusions, EUCO 20/23, Brussels, 15 December 2023.
9. Council Decision of 16 June 2014 on the signing, on behalf of the European Union, and provisional application of the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part (2014/494/EU), <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014D0494&qid=1706105985064>> [23.05.2024].
10. Bernard C., Peers S., (eds.), European Union Law, Second Edition, Oxford, 2017.
11. Craig P.P., Once upon a Time in the West: Direct Effect and the Federalization of EEC Law, in: Oxford Journal of Legal Studies, Vol. 12, No. 4, Winter, 1992.
12. Glossary of Summaries, <[https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/acquis.html#:~:text=The%20European%20Union%20\(EU\)%20acquis,systems%20of%20EU%20Member%20States](https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/acquis.html#:~:text=The%20European%20Union%20(EU)%20acquis,systems%20of%20EU%20Member%20States)> [23.05.2024].

13. *Van der Loo G.*, The EU-Ukraine Association Agreement and Deep and Comprehensive Free Trade Area, A New Legal Instrument for EU Integration without Membership, in: *Studies in EU External Relations*, *Maresceau M., Nijhoff B.*, (eds.), Leiden, Boston, 2015.
14. Judgment of 11 September 2014, C-91/13, *Essent Energie*, 62013CA0091.
15. Judgment of 24 September 2013, C-221/11, *Demirkan*, 62011CA0221.
16. Judgment of 25 February 2010, *Brita*, C-386/08, EU:C:2010:91.
17. Judgment 29 January 2002, C-162/00, *Land Nordrhein-Westfalen v Pokrzeptowicz-Meyer*, EU:C:2002:57.
18. Judgment of 20 November 2001, C-268/99 *Jany and Others*, EU:C:2001:616.
19. Judgment of 27 September 2001, C-63/99, *GŁoszczuk*, EU:C:2001:488.
20. Judgment of 27 September 2001, C-235/99, *Kondova*, EU:C:2001:489.
21. Judgment of 27 September 2001, C-257/99, *Barkoci and Malik*, EU:C:2001:491.
22. Judgment of 20 November 2001, C-268/99, *Jany*, EU:C:2001:616.
23. Judgment of 11 May 2000, C-37/98 *Savas*, EU:C:2000:224.
24. Judgment of 11 November 1999, C-179/98, *Belgium c Mesbah*, EU:C:1999:549.
25. Judgment of 2 March 1999, C-416/96, *El-Yassini*, EU:C:1999:107.
26. Judgment of 15 January 1998, C-113/97, *Babahenini v Belgium*, EU:C:1998:13.
27. Judgment of 5 April 1995, C-103/94, *Krid v WAVTS*, EU:C:1995:97.
28. Judgment of 31 January 1991, C-18/90, *Onem v Kziber*, EU:C:1991:36;
29. Judgment of 26 October 1982, C-104/81, *Kupferberg*, EU:C:1982:362.
30. Judgment of 5 April 1979, 148/78, *Tullio Ratti*, EU:C:1979:110.
31. Judgment of 4 December 1974, 41-74, *van Duyn*, EU:C:1974:133.
32. Judgment of 30 April 1974, 181/73, *Haegeman*, EU:C:1974:41.
33. Judgement of 15 July 1964, 6/64, *Costa/ENEL*, EU:C:1964:66.
34. Judgment of 5 February 1963, 26-62, *van Gend & Loos*, EU:C:1963:1.